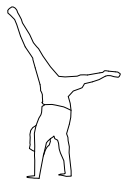

Azalaren egileak Iratxe Jaio eta Klaas van Gorkum

irudia eta testua:
Ibai Gandiaga

Artearen papera askotarikoa da: hunkitu, pentsarazi, gure gizartearen isla bihurtu... Gure azalaren Begiradak jatorri ezberdineko baina kezka berdinsudun bi artistarengana garamatza. Iratxe Jaio (Markina, 1976) eta Klaas van Gorkum (Delft, Herbereak, 1975) dira ale honefako azalaren egileak. Azkenengo urteotan Iratxe eta Klaasek, etxebizitzaren arazoaren harira, Arteak bakarrik jaurri dezakeen konplexurik gabeko begirada bota dute.

“The Showroom” edo *“Hemendik horra”* bideoetan, Gasteizko hazkunde izugarriaren ikusle isil bihurtzen zarete, etxebizitza ofizial bat egozten den momentutik bikote hasiberri bat etxera bizitzera sartzen den momentura arte. Oso dokumentu gordina, abal izan den moduan objektibitatez filmatua. Zenbait ikuspuntu jorratu dituzue: emotiboa, etxe berrian sartu berri ziren gurasoen ikuspuntutik, adibidez; politikoa, Elkartzen erakundeak egiten duen etxebizitza hutsen salaketa dela-eta, eta teknikoa nahi baduzue, altzarigintza eta etxearen eraikuntza erakutsi duzue-eta. Alderdiren bat jorratzeko utzi al zenuden?

Arranoaren begirada jorratzeko gogoz geratu ginen, hiria distantziatik mapa bati bezala begira, dena anonimo goitik ikusten dabilenarena. Horretarako, globo aerostatikoz bidaia bat egin nahi genuen, hiria alde batetik bestera marra zuzenean goitik grabatzeko. Salburuatik hasi, hiri-erdialdetik pasatu eta Zabalganan bukatu nahi genuen. Google Earth bezalako irudiak geneuzkan buruan, baina mugimenduan dauden txindurrien moduko auto eta oinezkoekin. Azkenean, lau hilabetetan zain egon eta gero, ez genuen haize egokirik izan egun batean ere ez, eta ideia alde batera utzi behar izan genuen.

Gasteizen hazkundera erabat ikusgarria izan da. Zuen bitzetan, momentu historiko batean gaude murgilduta, hiri zati izugarri handi baten eraikuntza ikusi dugu-eta. Hurrengo belaunaldiek nola epaituko gaituzten pentsatu al duzue inoiz?

Esan dezakegu bagaudela dagoeneko “hurrengo belaunaldian”. Hazkundera momentu guztiz desberdin batean hasi zen. Orain dela urte batzuk, honek oraindik oparotasuna sinbolizatzen zuen, dena ondo baino hobeto zihoala, baina joan den urtean, krisia dela-eta, sinbolo hori ilusio bat besterik ez zela nabari geratu da. Pentsatu baino lehenago heldu da etorkizuna.

Zuen dokumentaletan begirale botz hutsak izatera mugatu zineten. Noizbait, ordea, dokumentalean agertzen ziren pertsonaia edo gertaerekin identifikatuta sentitu al zineten?

Gure lanean beti gure ingurune hurbilean topatzen ditugun egoeretatik abiatzen gara. Identifikazioa, beraz, hasieratik gertatzen da. “Hemendik horra” bideoan adibidez, ia-ia alter ego modukoak dira irudikatzen ditugun lagunak. Protagonistak gure edadekoak dira eta antzeko egoerak bizi dituzte. Baina distantzia hotz batekin irudikatzen dugu hori. Gizartean normalizat hartzen duguna martetarrak izango bagina bezala begiratzeko gonbidatzen dugu ikuslea. Pentsatu gabe egiten duguna, eztabaidan jartzen ez dugun hori, arrotz moduan ikusteko ariketa partekatu nahi dugu.

“Hemendik horra” liburuan, Montehermoso zentroan egindako “Meanwhile...in the living room (zeharkako ebaketa)” erakusketaren korpus teorikoa agertzen da, bideoen fotogramen artean. Bertan, Martí Manen arte komisarioak eginiko Stockholmoko bi auzoen analisia aurkitu dut benetan interesgarri. Alde batetik, II. Mundu Gerraren ondorengo Hökarängen, funtzionalismoaren ondorioa, eta “bizitza idealerako” gune planifikatua. Bestetik, hogeitaz geroago egin zen Tensta auzoa, etorkinen etorrera geldiezinari erantzuna emateko “Milioi bat etxebizitza” programaren parte zena. Bi auzo horien auzotarnarik aurki al dezakegu Salburua, Zabalgana edo Lakua auzuneetan?

Antzekotasuna bistakoa da: hutsetik sortutako auzoak izan dira, tabula rasatik, bertan biziko diren biztanleen beharrak ziurtzat joz. Ametsezko egoerak dira, zaharra gaurkotu beharrean, zerbait berri-berria eraikitzea. Baina bai Hökarängen eta bai Tensta Eskandinaviako sozialdemokraziaren diskurtsoan sortu ziren. Beraz, desberdintasunak ere nabariak dira Gasteizko hedakuntzaren kasuarekin. Horren ondorioetariko bat hauxe da: hemengo Babes Ofizialeko Etxeak erosteko dira, ez errentarako. Hau pentsaezina izango litzateke beste leku batzuetan.

Zabalganako auzoan filmatu beharreko pelikula baten zuzendariak izanez gero, zein generotako pelikula filmatu nahi izango zenukete?

Zientzia-fikzioa, dudarik gabe. Auzo horiek eraiki aurretik, hiriaren etorkizunaren eta jendearen bizimoduaren zirriborro bat egitea beharrezkoa izan da. Etorkizun horren ustekabeko bideak irudikatzeak asko erakartzen gaitu, gizartea bihurtu daitekeen distopia hain zuzen ere.

“Hemendik horra” bideoan, bi ikuspegi agertzen dira, aurrez aurre: alde batetik, ideala, etxeko oinplanoa, altzari-dendaren katalogoa eta showroom-a. Bestetik, egiazkoa, klarionez lurrean margotutako 1:1 eskalako oinplanoa. Tarteko adibide barregarriak daude ere bai, “Goenkale” teleaioko dekoratua kasu (non egiazko etxebizitza idealizatu egiten den). Zuen ustez, etxebizitzaren prozesu borrotan guztian, produktuaren erabilera egin behar duenaren —hots, hiritarraren— parte-hartzea nabikoa izaten da? Edo prozesutik guztiz kanpo gelditzera gaude kondenatua?

Partaidetza modan dagoen kontzeptu bat da. Interneten begiratu bat ematea nahikoa da horretaz ohartzeko: Facebook, Youtube, Myspace... Dena den, partaidetza hori sarridan alde aurretik beste norbaitek aukeratutako osagai batzuk konbinatzeko aukeran besterik ez datza, ikuskizun edo simulazio bat da. Ona da egun dagoen kolektiboen potentzial sartzaileren kontzientzia areagotzea, baina horren benetako esanahia gogoan edukiz, kritiko mantentzea garrantzizkoa dela uste baitugu.